

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เรื่อง การจัดการพื้นที่กันชนในประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด ความหมาย และการกำหนดขอบเขตพื้นที่กันชน สภาพปัญหาทั้งในด้าน ขนาดของปัญหาและลักษณะประเภทของการบุกรุกเข้าใช้พื้นที่กันชน รวมถึงศึกษาและ วิเคราะห์แนวนโยบาย การจัดการ ผลกระทบในด้านต่างๆ และปัญหาอุปสรรคในการจัดการ พื้นที่กันชนของประเทศไทย เพื่อหาแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบาย และแผนงานด้านการจัดการพื้นที่กันชนอย่างยั่งยืน

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยจากการรวบรวม ทบทวนและสังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจาก เอกสารวิชาการ เอกสารโครงการ รายงานการวิจัย บทความ นโยบาย กฎหมาย และเอกสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า พื้นที่กันชน เป็นพื้นที่ที่อยู่โดยรอบ หรือ ติดกับพื้นที่ อนุรักษ์ซึ่งอาจเป็นชุมชน โดยพื้นที่นี้ให้ความหมายครอบคลุมถึง “แนวกันชน” ซึ่งจะกำหนดขึ้น หรือไม่อาจจะขึ้นอยู่กับบริบทของท้องถิ่น ส่วนขอบเขตของพื้นที่จะขึ้นอยู่กับข้อตกลงของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (Stakeholders) โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาเรื่องสิทธิในที่ดิน ปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ซึ่งนำไปสู่ความ ยากจนของประชาชนในท้องถิ่น อยู่ในภาวะที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยพบว่าแม้ พื้นที่กันชน (Buffer Zone) เป็นพื้นที่ที่พบปัญหามากที่สุด แต่ปัจจุบันการแก้ไขปัญหา ยังขาด ความเป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเข้าใจสับสนในเรื่องของความหมาย และขอบเขตของพื้นที่ รวมถึงยังขาดความชัดเจนในเรื่อง กฎหมาย และนโยบายที่มารองรับ เฉพาะ ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนขาดระบบข้อมูลทั้งข้อมูลที่ดิน และ สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่กันชน ทำให้ขาดความชัดเจนในการวางแผนงาน หรือแนวทางพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้พบว่ากฎหมายที่มีอยู่แม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงหรือมีกฎหมาย เฉพาะ แต่นับว่าไม่ได้เป็นอุปสรรคจนทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการพื้นที่กันชนได้ นอกจากนี้ นโยบายและแผน ที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบาย และแผนส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการกระจายอำนาจสู่ ท้องถิ่น เป็นนโยบายและแผนที่นับว่าสามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่กันชนได้ ระดับหนึ่ง

ดังนั้น ข้อเสนอแนะจากการศึกษา เสนอว่าภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ กันชน เป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน พร้อมทั้งสร้างแนวทางที่เปิดโอกาสให้เกิดกลไกที่ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้หน่วยงานในระดับปฏิบัติหรือระดับพื้นที่ได้มี ส่วนร่วมในกำหนดแนวทางและดำเนินการพัฒนาพื้นที่กันชนในท้องถิ่นตนเอง ในรูปเครือข่าย

การพัฒนา โดยกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับพื้นที่ โดยรัฐควรมีบทบาทสนับสนุนแนวทางพัฒนาเกษตรยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ที่มุ่งสู่การพึ่งตนเองของประชาชนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of the study on Buffer Zone Management in Thailand were to analyze buffer zone concept and definition and criteria to identify the size and boundary of the buffer zone, to study types and degree of severity of the problems regarding natural resources utilization in the buffer zone and impacts of buffer zone management, to study and analyze laws, policies and plans as well as process and measurements related to buffer zone management, and to provide suitable recommendations to be applied in policy and plan formulation for buffer zone management in Thailand. This study was a literature review type of research based on secondary data. Relevance research reports, statistic data, articles, official document on policies and laws, as well as other documents from libraries, governmental and non-governmental organization office and websites were used to analyze and synthesize the phenomena.

The study could be summarized that the “buffer zone” were surrounded or connected areas of conservation area. The area also included the “buffer stripe” identified by local people. The boundary would be an agreement of stakeholders particularly the local people. The findings indicated that problems on land right and land ownership, the degradation of forest, bio-diversity, and soil led the people in the area suffered from poverty and needed for solving urgently. However, it was found the lack of unity among the concern parties in coping with such problems causing by confusing of the concept and boundary, lack of specific law and regulation, unclear policy, lack of participation of stakeholders as well as inadequate data based and information system. The present law and regulation were still not the buffer zone management, but present policies and plans, for example, the National Economic and Social Development Plan, the Environmental Quality Promotion Policy and Plan, the Environmental Quality Management Plan, and the Decentralization could be adapted to the buffer zone management at a certain level.

Recommendations were governmental agencies should launch the policies on the management of buffer zone. Measurements or the mechanisms providing were needed to involve agencies at local level in implementing the buffer zone development. The networking should be promoted to stimulate the participatory learning and planning of concern parties. Government should have the role to support sustainable agriculture together with the quality of life development to enhance the local people to reach self – reliance.